

JOAN GENÉ I BADIA

NOTES PER A LA HISTÒRIA DE
L'HOSPITAL DE CAMPRODON

Tercer Congrés d'Història de la Medicina Catalana
Lleida, 1981
Actes-Quart Volum

NOTES PER A LA HISTÒRIA DE L'HOSPITAL DE CAMPRODON

Joan Gené i Badia

L'Hospital de Camprodon ha estat més que una institució sanitària en el sentit actual de la paraula, un lloc on s'ha fet palesa la preocupació, l'interès i la bona disposició d'un poble per assistir als seus germans desvalguts. En tota època s'han fet donatius, deixes testamentàries i treballs destinats a fer-lo sobreviure. Entre els camprodonins que s'han desvetllat per ell hi figuren els meus avantpassats, nascuts a la Vila, besavi, apotecari; avi i oncle-avi, metges, que hi contribuïren amb el seu treball entusiasta i eficaç. Però, aquest interès que el poble ha tingut contrasta amb la manca de treballs d'investigació que s'hagin portat a terme per donar a conèixer la seva història. Podria ésser probable causa la dificultat per obtenir documents que en parlin d'una manera directa tant en la localitat com fora d'ella, ja que les diverses guerres i cremes sofertes han destruït tot el que s'hagués pogut guardar. Les dades que es poden obtenir es troben en escrits que hi fan referència de manera indirecta, havent-los de buscar en arxius llunyans, Marca Hispànica, Corona d'Aragó, Girona, inclús Anglaterra. Per això, en aquest treball, he volgut fer una recopilació i ordenació cronològica de documents per explicar un xic la vida d'aquest Hospital procurant no omplir els punts foscos que s'hi troben amb teories personals, sempre discutibles.

LA VALL DE CAMPRODON.

Ter amunt, i a uns 25 km. del seu naixement a Ull de Ter, es troba una vall del Pirineu Català situada entre muntanyes tan altes que quedaria aïllada de la resta del país si no hi hagués el pas obert per les aigües. Pel fons d'aquesta vall que presenta una configuració semblant a la Y grega hi discorren dos rius, l'esmentat Ter i el Ritort, els quals conflueixen en un indret a l'entorn del qual està situada la ciutat de Camprodon que dona el nom a tota la vall. Les muntanyes que l'entornen pel Nord formen una corona que la separen de França. El Coll d'Ares, fins ara mal trillat, ha permès sempre la relació amb el país veí. Pel Sud la vall porta a San Joan de les Abadeses i d'allí a Ripoll i a Olot. A l'Est la carena muntanyosa la separa de la Garrotxa i per l'Oest altes carenes amb colls de difícils passos situats a 1.500m. i 2.500 m. d'altitud la separen de les valls de Núria i de Ribes així com de la comarca de la Cerdanya.

La població de Camprodon està construïda sobre els marges

dels rius, apretada per les muntanyes que l'envolten (al Nord la Custinyola, al Sud i a l'Est la de Sant Antoni i a l'Oest les estribacions de Serra Cavallera). En les terres situades a les riberes anteriors a la confluència hi ha un grup de població anomenat Vila de Dalt i entre la ribera inferior i un turonet anomenat Puig de les Relíquies un altre, Vila de Baix. Sobre el punt on s'uneixen el Ter i el Ritort es construí en el segle XVI un atrevit pont, avui símbol de la Vila.

Sobre el Puig de les Relíquies, lloc estratègic que domina la població i part de la vall, edificaren un castell de defensa del que actualment no en queda res.

La vila de Camprodon, doncs, es troba situada en la confluència dels rius Ter i Ritort, a 950m. sobre el nivell del mar (Pirineu Català C.A. Torres). És el principal nucli de població de la vall, nus de comunicació entre els pobles de la comarca i pas obligat per la sortida.

La història escrita dels habitants d'aquesta comarca comença amb documents datats en el segle X. Referent a segles anteriors no queden documents històrics ni vestigis arqueològics locals. Solament alguns mots de masies o contrades ens recorden el seu arrel ibèric, celta, basc o llatí: Fraxabeto (Freixenet), Segorillas (Segúries), Graxanturri (Creixenturri), Pugna Francorum (Puig de Francor), Porrarias (Porreres, a la Valldeibac), Paratella (Paradella), Tabulato (Taulat), Magriano (Magrià), etc.

Segons Morer i Galf, historiadors locals del segle passat, documents antiquíssims (Codice de Ptolomeo) parlen d'una ciutat romana en el territori dels ceretans nomenada Egosa o Engosa. El cardenal Pere de Marca la situà en el mateix Camprodon, però com sigui que dintre de l'àrea de la població no s'ha trobat mai cap mena de resta que ho justifiqui, sembla que l'esmentada hipòtesi s'hagi de donar per descartada.

"Engossa. . . est aliud Castellaunorum oppidum. Ilud vero ut tribuam oppido Camporotunde". (Marca Hispànica. Historia de Camprodon. Pag. 34).

Pujades formulà una altra hipòtesi. Suposà que el nom de la vila procedia d'un campament romà (campus) manat pel seu cap Rotundus, hipòtesi desestimada per la seva poca consistència.

No es troben altres vestigis romans que la vila del Vallespir que atravesant la vall anava de Capsacosta a Coll d'Ares (Collum de Ara).

De totes maneres no hi ha documents on basar-se sobre l'origen de Camprodon ni de la seva antiguitat. En les escriptures de Marca Hispànica referents a l'Ordenació de Teodoríc, abat del monestir (28 de juny 962) es llegeix: "-cuí olim á prioribus Campus-rotundus inditum est" on es diu clarament que d'antic la Vila usà aquest nom, però no fa referència a la seva importància i mentre unes escriptures la qualifiquen de llogaret "Locellus", altres consideren que per la seva fama va merèixer posseir un convent de l'orde de Sant Benet.

"Ilud vero ultribuam oppido Camporotundo... facti loci claritas quae posterioribus temporibus fecit ut monasterio Sancti Benedicti nobilitaretur". (Marca Hispànica).

Els historiadors Morer i Galf opinen : "-el ser y la fama tal y como sea, le vino del convento y no será nuevo. el ver como se forma una villa alrededor de un monasterio, ni que los

hijos de San Benito elijan por su morada un lugar casi desierto como lo eran entonces estas tierras" (Página 34, Historia de Camprodon 1879).

La població de la vall podria haver tingut impuls com a conseqüència de la victòria dels sarrains sobre el poble visigòtic. Textuàlment diuen: "Empujados los moradores del llano de nuestra septentrional provincia, por la ola de la invasión musulmana, retiráronse unos a la Septimania, otros a los lugares protegidos por los Pirineos, frecuente y natural asilo de la independencia. Es nuestra comarca por lo quebrado y áspero de sus montañas lugar tan propicio para refugiarse unos pocos como inútil y peligroso para un gran ejército y es por eso que se vió visitado por aquellos azorados fugitivos. Así empezó a poblarse nuestra montañesa y apartada comarca que llaman desierta los más antiguos documentos que poseemos" (pagina 35, Historia de Camprodon).

En la Història de Sant Joan de las Abadesas, Parasolls també exposa aquesta teoria.

Cap a migdia i a poca distància de la població, un estret congost (Rocasses) excavat per les aigües del Ter entre la muntanya de Sant Antoni i Serra Cavallera, deixa pas al camí obligat d'entrada a la Vall, el qual passa d'una ribera a l'altra gràcies a un pont, verdadera porta de la comarca. Aquesta entrada fou tancada per dos castells de defensa, el de Creixenturri a l'esquerra i el de Cavallera a la dreta, actualment enrunats, els que com avançats sentinelles vetllaven per la seguretat de la comarca. Més tart, Guifré el Pilós organitzà les forces disperses que en el país s'havien aixecat contra els sarraïns invasors i quan tornava d'un viatge a França l'any 874 donà unitat i direcció al moviment anti-musulmà de reconquesta. (Memorial de les Notícies. Arxiu de Sant Joan de les Abadeses). L'any 876 Guifré s'apropià del castell de Creixenturri, que havia sigut bastit molt abans pels naturals del país. Sentint-se aquests més protegits reconstruïren una capella situada en el centre de la vall de Landeris (Plana de Llandrius) sota l'advocació de la Verge i Sant Pere i també hi construïren unes quantes cases ja que no tingueren por del moro invasor. El 26 de novembre de 904 Servus Dei bisbe de Girona, amb la presència del comte Sunyer i de Medicus Georgius, abat d'algun monestir proper, consagrà solemnement aquesta església, donant-li el dret de parroquialitat sobre les cases nascudes al seu vol, així com també molts altres bens temporals sobre masies un xic més separades Tabulat, Pugna Francorum, Magriano, Porraria, etc (Historia del P. Vilanueva. Apèndix volums XV i XVI n° XXXI).

Aquest és el primer document que ens parla d'una petita agrupació humana "locellus" que porta el nom de Camprodon (Campus-rotundus dels nostres documents antics) degut segurament al lloc que ocupa dintre d'aquesta vall cercada per una corona de muntanyes.

Guifré, comte de Besalú, net de Pilós, demanà al bisbe de Girona Gotmar que li cedís aquella capella per aixecar-hi un monestir per a l'orde de Sant Benet. Després de consultar al seu capítol, clerecia i alguns feligresos principals, l'any 948 fou cedida amb tots als seus drets, rebent-ne en canvi mil sous i alguns alous que tenia el comte a Figueres, Besalú i Manumillo (Segons documents de l'Arxiu de l'església parroquial reproduïts en España Sagrada).

Guifré, d'acord amb als seus germans, els comtes Sunifred i Oliva i l'ardiaca Miró disposà la construcció del monestir de Sant Pere, obra d'art que encara és orgull de comprodonins i catalans. El dotà de nombrosos bens materials i demanà la confirmació i beneplàcit de tot ço realitzat a Lluís l'Ultramarí, rei de França de la dinastia Carolíngia, el qual prengué el monestir sota el seu reial empar en la ciutat de Reims el 3 de febrer de 952. (Pàgina 40. Història de Camprodon). Aquest monestir anirà lligat a la vida i desenvolupament de la vila de Camprodon sobre tot en aquest primer període en que hi ha un govern abacial.

L'HOSPITAL DE L'EDAT MITJANA

Dominant la vall de Landaris (Plana de Llandrius) on hi havia aquella petita ermita convertida en parròquia l'any 904 (26 de novembre) i en monestir a partir de la donació al comte Guifré de Besalú l'any 948, hi ha un turó sobre el que existiren diverses edificacions. Aquest promontori és nomenat Puig de les Relíquies per haver-s'hi trobat uns enterraments amb restes humanes, que, segons opinió dels historiadors Pujades i Feliu de la Peña, podrien haver pertangut a cristians fugitius de la dominació musulmana.

De l'existència d'aquella petita ermita i d'aquests enterraments Morer i Galí dedueixen que la fe catòlica i els seus ministres arribaren a la vall en època molt remota.

Els primers edificis que existiren sobre el Puig de les Relíquies foren un convent ocupat per monges de l'orde de Sant Agustí i la capella de Sant Nicolau, dels que no es pot fixar la data exacta de la seva fundació per no haver-hi documents que ho justifiquin, doncs la Vila i el Puig han sofert diverses guerres i cremes.

Morer i Galí en la seva Història de Camprodon pàgina 142 diuen: "Sobre una áspera colina que domina el valle, entonces solitario, levantóse ya en tiempos muy lejanos un convento de religiosas que viven en la estrechez y austeridad... Sábese sólo que el tal convento era muy antiguo y que a más de la capilla de San Nicolás que le daba nombre hubo también en la cumbre de la colina un albergue, donde el menesteroso encontraba el pan que en parte las monjas recibían de los reyes".

Pujades i Feliu de la Peña diuen en les seves cròniques que aquest convent existia ja en temps dels visigots.

Les monges tenien possessions en masies i terres de la Vall com ho trobà el P. Villanueva en documents de l'arxiu de Peralada, casa de la mateixa orde on es recolliren les de Camprodon. En un dels documents reclamen la possessió del mas Rodà del poble de Tragurà per haver sigut incorporat en el seu convent "el antiquísimo monasterio de Camprodon de señoras, también de la canónica de San Agustín, que antes lo poseía".

El convent adquirí tanta importància que tenia un sacerdot per servir l'església de Sant Nicolau com ho justifica una làpida que es va trobar a la font de la sacristia de la parroquia de Santa Maria i en la què, amb una rara inscripció gòtica, es llegeix:

H (ic) jacet P (etrus) de Montagut
 capellán qui f (uit) de Sn. Nicolau:
 Anima eius requiescat in pace. Amen
 Et oblit dict (us) capellán a (nno)
 D (omini) MCCCXIX... mensis julii.

- "Pel mes de febrer de 1196 el rei Pere II dóna llicència a l'abat Bernat II perquè amb tots els veïns es traslladin al Puig de les Relíquies -(in loco, qui vocatur Podium Reliquiarium)- on es faran algunes obres de defensa davant el perill de la guerra dels Albigesos. Aquestes fortificacions autoritzades pel rei serien l'inici del que després seria castell de Sant Nicolau, nom de la capella que ocupava quell cim, on també sembla que hi havia un hospital de pelegrins". (Segons Llorens Birba. La Vall de Camprodon. Pàgina 78). Fa referència al document 621. Pàgina 49. Llibre XII de la "Colección Diplomática" de Montsalvatge).

La confirmació de l'existència d'un Hospital en el sentit que tenia aquesta institució a l'Edat Mitjana la donen els diversos documents i fets que aniré exposant.

Entre els documents antics registrats i ordenats minuciosament en "Colección Diplomática" de Montsalvatge que es guarden en el "Archivo de la Delegación de Hacienda" de Girona, n'hi ha un que dóna fe de l'existència d'aquest Hospital.

- "Testamento de Arnaldo, Clérigo de Camprodon por el cual se lega varias donaciones al monasterio de San Pedro de Camprodon a ... Beate Marie eclesia Parrochiali eiusdem loci V Soldi, Sancti Nicolas XII soldi, Hospital Camprotondo XII dineros ... etc. con fecha 16 de las calendas de agosto de 1283 (Pàgina 268, document 1033).

En un document de l'Arxiu de la Corona d'Aragó registre 863 foli 151 hi diu:

- "En calendas de marzo de 1337 aprobó el rey la compra que hizo el Abad Arnulfo a Guillermo de Rocabruna de unas casas para ensanche del convento y Hospital de pobres y peregrinos. Fue nuevamente confirmada dicha aprobación en 1345 y 1387" (Registro 1923 y 880, folio 139).

El rei i la reina es preocupaven de la manutenció i despeses de l'Hospital confirmat amb cartes trobades a l'Arxiu de la Corona d'Aragó i en la "Colección Diplomática", el que fa pensar que el moviment d'assistències era prou important com per sobrepassar la consignació prevista.

- "El rey Jaime II ratificó la donación anual a favor de la priora de Santa Maria de más de 20 nigeras de trigo para el sustento de las monjas de nuestro convento". (Arxiu de la Corona d'Aragó. Registre 192 i 193, foli 101) en l'any 1313.

Hi ha una carta de la reina a la priora del convent en que l'amonesta per gastar massa en favor dels necessitats.

Arribà un moment que aquest Hospital té necessitat de disposar d'un cementiri propi, cosa que fa pensar que aquesta Hospederia de pobres i pelegrins havia de donar assistència a més d'un malalt, algú d'ells greu que acabaria morint i per tant era necessari enterrar-lo i així la "Colección Diplomática" en la pàgina 449 document 1457 diu:

- "Establecimiento hecho por fra. Bernardo, Abad del monasterio de San Pedro de Camprodon de un patio y huerto a Sor. Ana,

Priora del monasterio de San Nicolás de dicha villa, para la construcción de un cementerio con fecha del 15 de las calendas de febrero del año 1350" - (Archivo de la Delegación de Hacienda de Gerona).

Aquest Hospital veiem com té permanència en el segle XIV.

- "De alguna priora de esta casa, debió ser el anillo que se encontró en una huerta del castillo y que fue regalado al Museo Provincial de Antigüedades de Gerona. Según parecer de muy eruditas personas manifestado en los "Apuntes Arqueológicos" sobre dicho anillo, es esta obra del siglo XIV por indicarlo así su labrado y la inscripción gótica que contiene. Es de bronce y en un hueco de la superficie tiene gravada la figura de una ave parada con las alas ligeramente tendidas: la inscripción gótica dividida en dos fracciones es del versículo 30 capítulo IV del evangelio de San Lucas que dice: "Ille autem transiens per medium illorum ibat" (página 144 "Historia de Camprodón").

També es veu la permanència de les monges en el segle XV, doncs de l'any 1451 existeix una carta de la reina Maria, lloctinent del rei Alfons, donant una sentència sobre qüestions d'aigües a favor d'Anna, priora del convent. (Arxiu de la Corona d'Aragó. Registre 325, folio 123).

Sembla ser que després d'aquesta data es perd el rastre d'aquestes monges.

Per donar-nos una idea vertadera sobre aquest Hospital s'ha de fer un petit resum històric de les vicissituds passades pels habitants de la vila.

A mesura que passen els anys, després de l'autorització donada pel rei Jaume II en febrer de 1196 per a fortificar el Puig de les Relíquies, el castell anà creixent degut a les necessitats de defensa de la Vila, arribant a convertir-se en un vertader valuard.

A partir de la guerra dels Albigesos, Camprodón i el seu castell ha hagut de sofrir varies guerres i calamitats:

En 1251 lluitaren contra l'exèrcit francès que assetjà la plaça del 30 de maig al 22 de juny.

En 1428 un terratrèmol commogué la comarca ocasionant destruccions, incendis i víctimes.

- "La villa de Camprodón en aquella hora pres infinit dat per lo dit terremoto e es si mort en Cail quin era veguer e mes de doscentes personas. E en aquell instant mes se foch per totes les cases qui en gran part son de fusta de pi, e ha cremat lo foch per tots aquest dies apres passats ab inestimable damnatge de personas e bens. Lo monestir del Carme de aquella vila es tot aplenat e generalment tota la vila sino dos monestirs un de monjos de St. Benet e l'altre de dones ey es restat lo carrer appellat de Sta. Maria ..." (amb data 10 de febrer de 1428. Document 1868. Volum XIII pàgina 374 de "Colección Diplomática". Biblioteca Nacional de Paris. Fondo de Batuze. Flosculi. Tomo II).

Del 1462 al 72 guerra dels Remenses:

Pel mes d'agost del 62 les forces de Verntallat i del vescomte de Rocabertí capitans de Joan II ocuparen la Vila.

En 1465 l'ocupà el capità de la Generalitat Joan-Ramón Vergós.

Per l'octubre del mateix any l'ocupà Pere IV.

L'any 1470 per l'octubre l'exèrcit francès s'apoderà de la població després d'un primer intent fallit, saquejant-la, incendiant-la i profanant les esglésies, quedant els sobrevivents en la més gran misèria i la població molt reduïda.

De l'any 1479 al 80 pesta de la glàiola o vértula. Per primera vegada s'establiren cordons sanitaris.

- "... en les parts del Rosselló e Sardanya e França" per evitar la propagació de la pestifència, prohibint-se allotjar les persones que procedien d'aquelles parts infectades, per tant seria d'aquells llocs que ens hauria vingut el contagi de la malaltia, que va ocasionar moltes desgràcies i de 1.200 veïns que tenia la Vila fou refuïda a 500 ja que havia tingut lloc també la guerra amb l'exèrcit francès que mig destruí la població. Va ésser tan forta la misèria que el Bisbe de Girona va concedir indulgències a tots els que ajudessin a la Vila segons butlla de 1480. (Viajes Literarios del P. Villanueva) i el rei Ferran V va autoritzar als cònsuls perquè possessin un impost u òvol als cavalls i traficants per a poder millorar la situació. (Pàgina 128. "Topografía Médica de la Comarca de Camprodon" del Dr. Sau").

Totes aquestes guerres, assalts, terratrèmols i pestes soferts pels habitants de la Vila em fan pensar que el seu Hospital més que Hospederia tal com s'entenia a l'Edat Mitjana hagués d'actuar com a verdader Hospital per donar assistència a ferits i malalts, encara que fos de forma intermitent i eventual durant els períodes de desastre de la població.

De totes maneres al castell anà ofegant poc a poc al Convent-Hospital i així a la "Historia de Camprodon" de Morer i Gaif, llegim:

- "Mas esta institución de paz tras muchos años fue perturbada primero, sofocada después por otra más gloriosa, si se quiere, aunque sin duda menos inocente; por el castillo que de lugar de asilo convertido luego en respetable fortaleza sorprendió dentro de sus muros a aquellas tímidas mujeres que habiendo huido, según se dijo, del mundanal ruido, veíanse ahora encerradas en un recinto donde reinaban a menudo el estruendo de la guerra. Y a pesar de la natural antipatía que debían profesarse las dos instituciones en 1451 persistían nuestras monjas en aquella su morada que dejaron más tarde para ser agregadas a las del convento de Perelada".

Examinant detingudament les proves aportades es pot veure que aquest primer període de la vida de l'Hospital té molts punts foscos i de difícil investigació ja que no en queden documents en la Vila degut a les diverses cremes que ha sofert i els pocs existents estan molt escampats.

M'ha cridat molt l'atenció en llegir els documents de la "Colección Diplomática" de Montsalvatge que en varies escriptures apareix la figura d'un Infermer perteneixent al monestir de Camprodon del que per la naturalesa dels mateixos solament ens detallen les pertenençies, per exemple un molí, o la propietat de les tèrcies, foriscapis o laudemis a que tenia dret.

Entre ells hi ha una - "Concordia entre Hugo Abat, Cellerer e Infermer de repartir-se per tres igual parts los terços lluisemes y foriscapis de les cases, horts i prats de la plana sota lo pont nou i sota lo solar de la vila de Camprodon". (3 octubre 1315) (Pàgina 338 document 1192).

Però, en cap lloc no he trobat la relació del nom d'infermer amb el seu treball ni si tenia que veure amb l'assistència de les persones que en l'Hospital o la Vila poguessin caure malalts. No obstant devia ser un càrrec molt important i un personatge enlairat doncs surt en moltes escriptures de l'època.

L'HOSPITAL DINTRE LA VILA

No podem identificar l'Hospital medieval religiós camprodoní com si es tractés d'una institució hospitalària actual, és a dir, acollidora de malalts o ferits solament. L'Hospital descrit fins ara no passa d'ésser un refugi de pelegrins encara que en certes ocasions poguessin recollir algun malalt.

Quan realment sembla que hi trobem un vertader Hospital és a partir de l'any 1565.

- "També per aquest temps degué ésser construït l'Hospital", que ocupava la primera meitat de l'illa de cases de la part baixa de la plaça de Santa Maria. Una pedra amb l'inscripció "A 3 d'abril -1565-Hospital-" i, gravat al mig l'escut de la vila, fa pocs anys que encara era en aquelles parets i l'hi devien col·locar llavors de la construcció. No n'he trobat referències, però el fet que hagués existit un hospital de pelegrins al cim del Puig de les Relíquies, atès per les monges agustines del convent de Sant Nicolau, que en 1.451 es té notícia que ocupaven encara el convent i que després d'aquesta data passaren a Peralada, em fa pensar en un probable trasllat d'aquell hospital que havia quedat dintre dels murs del castell. Sense les monges que en tenien cura i tractant-se d'una institució de beneficència, precisament no de caire militar, degueren decidir d'instal·lar-lo dintre la població. ("La Vall de Camprodon", pag. 85 - Llorens Birba).

Sigui que l'Hospital del Puig es traslladés a la Vila o que desaparegués i tornés a resurgir pels anys de la inscripció en la pedra frontal, el cert és que no hi ha altre document de la seva fundació que el baix relleu del gravat esmentat ignorant com i per què aparegué amb nova radicació l'esmentada institució. Si, tenim documents posteriors a la data de la inscripció. En un d'ells es busca la manera d'incrementar els recursos econòmics a expenses dels sous que quedessin pendents de cobrament del pressupost municipal.

Mossen Julià Pascual, Pvre. de Vilallonga m'ha facilitat el següent:

Hi ha una petició feta pels Cònsols de Camprodon al rei Felip V datada el 13 juliol 1599, demanant que els emoluments del jutge ordinari de la Vegueria, no pagats -"en cara no la -residencie- fes, se hage de donar dit salari al Hospital" (plica: Privilegi).

Aquest Hospital estava situat a la vila en aquesta data, ja que en un decret pastoral de 17 agost 1639, consta: -"es visitaren l'església de San Nicolau, la del Castell, i la del Hospital". (Vol. II-Llibre V de Baptismes de Camprodon, fol. 46).

En altres decrets es perfila l'organització administrativa. En un del 14 d'octubre de 1667 es mana: -"a dits administradors que vui son i per temps seràn de dit hospital que dins un mes fassan fer un llibre blanch, en el qual escriguen y noten, o

aperture i notar, fassen totes les rendes y sensals y altres emoluments de la dita hospital... y finida llur administració donen compte als administradors nous ab intervenció del curat de la present Iglesia parroquial y asso cumplen ab tot effecte sols de sinch lliures..." (Id. vol. III-Llibre VII- Folió 73).

I en un altre decret (16 octubre 1671) es consigna : -"Item per lo bon govern y administració del Hospital de la present vila mana als administradors que vui son i per temps seràn que a la fi de llur trieni donen bo y lleal compte del per ells administrat en dit trieni als administradors nous ab intervenció del almoíner del monestir de St. Pere de la present Vila, que vui es y per temps serà..."

Una anècdota trobada en el llibre II d'òbits de Camprodon foli 33, justifica la manca de recursos:

-"Lo present any -1676- an morts molts soldats en lo ospital, de pura miseria que sens dubte pasen de setanta, que per ser tants no en vol gut los caves donar los noms de tots per assentar-los no crech se puga vourer més misèria de la que an patida los soldats del Rey nostre Sr. en lo hospital de esta. Alghi governava un desordre..." (Llibre II d'Òbits de Camprodon, foli 33).

-"L'any 1720 la ciutat de Marsella sofrí una epidemia de còlera o calgué una resolució reial per a poder tornar el bestiar de Camprodon, Empordà i Ribes, que havia passat l'estiu pasturant per França. Aquesta epidèmia l'ant. 1722 es degué estendre a tota la Provença i al Llenguadoc, perquè aquí s'establí una línia preventiva de vigilància que passava per l'Ascensió, formada per paisans i per soldats que tenien la missió de privar el pas a qualsevol persona que vingués d'aquelles terres. Aquesta línia es mantingué fins el 4 de juliol de 1723". ("La Vall de Camprodon", pag. 90 Llorens Birba).

S'ha trobat una nota que ens parla d'aquest fet i ens assegura la permanència activa de l'hospital.

-"Com lo dia 4 del mes de juliol de est any -1723- tingué lo ordre de plegarse la línia preventiva de la pesta que havia atropellat la Provença i Llenguadoc en França en tot lo temps que ha durat la línia assistida de paisans i soldats. Estos han malaltejat tots en lo Hospital mantenia lo Rei en esta Vila en la casa propia de nostre Hospital i los que han mort son enterrats en lo Cementiri nou de la Parroquia situat davant dit Hospital. Los òbits dels dits soldats difunts los té lo almoíner de l'Hospital. Però no ha mort ni malaltejat ningun paisà ni de esta vila ni de la línia ni de lo nostre terme de Freixenet tenien sobre lo Puig dit de l'Ascensió tres barraques totes dintre del terme.

De tota la línia cuidava Don Joseph Balejo, mariscal de Camp i un minstre de la Real Audiencia que al principi nos avisaven esta vila i fou lo primer Don Leonardo Gutierrez rigidísim. Gracies al 1º qui nos ha preservat de mal tan horroros. (Arxiu Municipal).

Des del 1565, la Història de Camprodon registra diferents fets i calamitats dels que en farà una petita llista resum.

El 3 de novembre de 1617 hi va haver una inundació. 1640-1652, Guerra dels Segadors, sembla que la vila estigué al costat de la causa comuna del Principat però lluny de la lluita.

1650-1654, un altra pesta va recórrer tot Catalunya, fent innombrables víctimes, tantes que "et monjos, els cònsuls i gran part de la població varen recórrer a la intercessió de Sant Patllari

per que els ajudés a desfer-se de tan gran epidemia i amb agraiment ferent un vot al Sant que ancara avui es conserva, de fer una processó el dia primer de maig de cada any amb les reliquies del Sant, establint un dia de dejuni de vigilia de la seva festa que es celebra el 21 de juny. (Segons "Historia de Camprodon").

En els set anys que seguiren, guerra amb França essent la vila i el castell ocupats pels francesos des del 1.655 a la primavera del 1658.

1689, nova guerra amb França. Fou atacada la vila per l'exèrcit del duc de Noailles. En aquesta data es volà el castell.

1720, epidèmia a Marsella, i el 1722 s'establí la línia sanitària mantinguda fins l'any 1723.

4 d'octubre de 1793, un exèrcit francès cominà altra vegada a la rendició de la plaça de Camprodon i la prengué, però una colla de paisans envestiren de nou l'enemic i l'obligaren a deixar-la quan l'havia convertit en una gran foguera.

L'any següent, segons l'arxiu Parroquial, tornaren els francesos saquejant i profanant la població.

Durant la guerra de Napoleó, Camprodon hagué d'aguantar les malifetes del malhaurat i dissortadament cèlebre, per les seves incursions, Josep Pujol anomenat Boquica.

En el 1833 va començar la primera guerra carlina, dita dels set anys amb diferents incursions sobre la vila, batalles, cremes, etc. tornant-la a castigar fortament.

L'any 1835 marxen de la vila les comunitats religioses de Sant Pere i del Carme i bona part de la població emigrà.

L'any 1839 és cremada altra vegada. Tampoc es parlà més del castell.

Anys ençà hi va haver un darrer intent carlí. La vila restà al marge de la lluita però els contendents l'ocuparen alternativament, sembla de forma pacífica, fins que per un acord entre el general Martínez Campos i Savalls del 26 de març de 1875 al 18 octubre 1875 va quedar la vila ocupada pels carlins "que tingueren aquí l'hospital, i presoners. Fabricaren bales de canó a la farga de les Rocasses i pólvora dintre l'església desmantellada del monestir de Sant Pere. Essent insuficient l'Hospital hom habilità ca'n Campa. Una junta de veïnes tingué cura dels ferits i també d'atendre degudament els presoners que algunes vegades sobrepassaren els 800". ("Historia de Camprodon" i "la Vall de Camprodon").

Podem pensar que amb tantes tropes, presos, paisans armats, cremes i calamitats sofertes per la Vila, l'Hospital no devia restar inactiu i fins veïem que a vegades necessità més espai per poder atendre les necessitats d'aquell moment. També, molt sovint, hi havien tropes estacionades per ésser vila de frontera essent bona clientela per aquella institució.

L'HOSPITAL ES TRASLLADA AL MONESTIR.

-A mitjans del segle passat, l'Estat que s'havia apropiat tots els béns religiosos, cedí el convent i monestir de Sant Pere al municipi amb la condició de destinar-lo a caserna o bé a escoles. L'Ajuntament tingué el bon encert d'oferir-lo a les religioses de l'Inmaculat Cor de Maria, monges d'una nova orde fundada a Olot el 1842 pel molt il·lustre Dr. Joaquim Masmitjà, dedicades

a l'ensenyament, que s'establiren aquí el 1850. Es traslladà en una altra part del convent l'hospital municipal que durant uns tres segles havia format la primera meitat de l'illa de cases de la part de baix de la plaça de Sta. Maria". ("La Vall de Camprodon". Pag. 112).

El document redactat per acondicionar i posar en marxa les dependències de l'antic monestir diu:

"En la villa de Camprodon a los veinte días del mes de febrero de mil ochocientos cincuenta y nueve, reunidos los señores del Ayuntamiento en reunión de los cuatro mayores contribuyentes anotados al margen en la casa consistorial, bajo la presidencia de D. Jaime Serrat para tratar de la regía del local para la educación de las niñas, habitación de la Religiosas del Sagrado Corazón de María y más principalmente para mejorar la suerte de los pobres enfermos que tienen que albergarse en el Hospital han convenido lo siguiente.

1º. El Ayuntamiento de esta villa cede a las Religiosas para colegio de enseñanza pública de niñas todo el local que fue Abadía de Monjes de S. Benito situado en la misma, el claustro hasta el aguaducto inclusive i la Iglesia del Monasterio con la plaza cercada de pared que está al frente de la casa llamada del Camarero.

2º. En la casa contigua a la Abadía y con la debida separación de hombres y mujeres, se establecerá el Santo Hospital corriendo a cargo de los cesionarios tener una persona para cuidar a los primeros en aquellos casos que la decencia no permite a una mujer.

3º. Será a cargo del Hospital el mantener a las religiosas de leña y carbón para el gasto ordinario, con el bien entendido que una de las Religiosas cuidará exclusivamente de los enfermos.

Será a cargo de las religiosas arreglar los caldos, limpieza y dealbeo de la ropa" (Arxiu Municipal).

Y així, s'acomplí, però sembla ésser que les monges del Sagrat Cor de Maria continuaren amb l'ensenyament, encarregant-se de l'Hospital les monges o germanes de Sant Josep a partir del 1896, que són les de la mateixa orde que encara governen actualment aquesta institució.

Segons "Historia de Camprodon" diu de l'Hospital: "Era esta institución sostenida por las dádivas de los presentes y rentas que habian dejado los pasados pero ahora vueltas espantadizas las primeras y habidas por otras manos las segundas, vése nuestro hospital bien que trasladado a las espaciosas salas del antiguo monasterio en muy evidente estrechez de medios, viviendo al día a despecho de los desvelos de la junta y del celo de las religiosas que lo cuidan". (Pag. 147).

Segons C.A. Torres en la seva obra "Pirineu Català" (Editada en 1918, pàgina 28):

"La beneficencia pública no está pas olvidada a Camprodon. Poseeix la vila un hospital, que compta més de tres centúries de fundació sostingut per una renda anual de set-centes pessetes anyals i per la caritat pública; està enplaçat en el monestir baix el patronat de l'Ajuntament; té 12 llits parats i poden habilitar-se'n daltres en cas de necessitat. És exclusiu per malalts de la vila. Les germanes vetlladores de Sant Josep cuiden malalts a domicili prestant un gran servei al veïnat".

Segons "Topografía Médica de la Comarca de Camprodon"

publicat per el Dr. Sau Santaló l'any 1928:

"Fué fundada por la caridad particular, como todos sus similares y sostenido por las limosnas de los que vivian y las rentas y censos de los que morian y se acordaban de favorecerle.

Estaba situado en el edificio que hoy son escuelas públicas, bien que el primitivo desapareció como casi el resto de la población durante el incendio de 1793 por los franceses, restaurandose nuevamente, a poco fue trasladado al antiguo Monasterio de Benedictinos que desde el año 1835 al ser expulsadas las órdenes religiosas, había quedado abandonado. De la importancia que tuvo, da idea el número de censos y rentas que tuvo, a la que llegó la desamortización de las llamadas de manos muertas y se ha liquidado en treinta y pico de miles de pesetas, que habían de cobrarse algún día, pues es crédito aprobado y reconocido por el Gobierno (1919). Tuvo también capellán propio, por institución de un beneficio fundado en 1661 por un sacerdote de la población, el Rdo. Pedro Benet y Marsal. ("Historia de Camprodon"); el gobierno provisional (1869) decretó fuese considerado como Hospital Municipal, rigiéndose por consiguiente, por una junta autónoma que preside el Alcalde y que administra los escasos bienes que hoy disfruta, si bien hoy no es frecuente albergue de enfermos necesitados, en cambio sirve de asilo y recogimiento de viejos y desvalidos abandonados o sin familia alguna, y bajo este punto de vista ha cumplido una misión caritativa bien notoria o importante, siendo de desear se acordaron un poco más los que buenamente puedan de este beneficio establecimiento, cuyos blasones son de mayor lustre que los de la nobleza mas acrisolada, tanto por su antigüedad, como por los beneficios que ha reportado y seguirá reportando si los actuales vecinos son dignos continuadores de sus antepasados".

En aquesta mateixa "Topografía Médica" del Dr. Sau llegim en la pàgina 127 en epidemiologia:

"Ni de la epidemiologia històrica posee la població documentos especiales, aparte de un par de fechas que luego trataremos, seguramente porque han sido destruidos y quemados varias veces los archivos de esta villa, ni la epidemiologia de las distintas enfermedades contagiosas podemos tratar detalladamente ya que las distintas veces que en los tiempos modernos han acaecido invasiones de enfermedades contagiosas en la comarca, jamás revistieron carácter epidémico alarmante, ni por el número de victimas que han ocasionado, ni por la intensidad de sus fenómenos morbosos"...

Segons la "Topografía Médica" que seguim, de les epidèmies de còlera del segle passat, aquesta comarca en va quedar lliure encara que l'any 1885 arribà a Sant Joan de les Abadeses i les mines de Surroca fent moltes víctimes en les esmentades poblacions. En aquest segle, l'any 1911 en varen haver casos a Ripoll i Capdevànol però la malaltia no arribà a contagiar a Camprodon malgrat l'intercanvi que hi ha entre les nostres Viles.

De l'epidèmia de grip aguda l'any 1918 solament va afectar a Setcases segurament augmentada pels excessos que es fan per festa Major. Després d'aquesta diada hi hagueren diversos morts. En els demés pobles de la comarca l'epidèmia va ésser fluixa.

L'HOSPITAL NOU.

Entre els finals del segle passat i la part transcorreguda del present, Camprodon s'ha modernitzat, s'ha millorat l'habitable humà establint-se les comoditats necessàries per agumentar el benestar a mesura que ha anat pujant el nivell de vida. Ha sigut per contrast que s'ha vist les males condicions en que es trobaven aquells que la dissort els ha obligat a confiar en la caritat dels demés, han ressaltat les males condicions que presenta el vell edifici monacal pel fi que se l'utilitza, doncs si bé té una teulada per aixoplugar als seus estandats, les seves parets són fredes, humides, poca llum en l'interior i les sales difícils de caientar quan el fred de l'hivern apreta. Per això, l'any 1930 es va pensar en construir un edifici adequat, que reunís al màxim possible les condicions sanitàries necessàries per acomplir la missió a que es destinava.

Aquesta empresa es plantejà i portà a terme essent alcalde i president de la Junta de Govern el Sr. Francesc Surinyach que junt amb els Srs. Lluís Jové i Josep M^a. Vidal i Ribes, prohoms també de la junta foren els vertaders motors impulsors de l'obra.

Es buscà un solar que reunís bones condicions i es trobà un lloc ideal, assossegat, lliure de vents i ben solejat. Com l'obra fou empresa de tots, el va vendre el Sr. Jaume Bertranpetit cunyat de l'alcalde a un preu molt raonable, doncs si bé és el millor tros de la finca el cobrà com si es tractés d'un altre més muntanyós. El cost total sobrepassà un xic les 1.000 pesetes cedint també un tros perquè es pogués convertir en hort.

L'obra es portà a terme ràpidament i l'any 1932 per la Festa Mayor d'estiu estava llesta per a la inauguració.

El dia 15 d'agost (dilluns) es va fer la benedicció solemne i el 16 a les 12 la inauguració oficial amb assistència de totes les autoritats de la Província i locals. Era governador de Girona el Sr. Ametlla, alcalde de la Vila el Sr. Francesc Surinyach, rector de la parroquia de Santa Maria el Rd. Joan Tusell.

Els malalts es traslladarem en comitiva al nou edifici, els que no pogueren anar-hi amb el seu propi peu els portaren en camilles i anaven precedits pels nens de les escoles i acompanyants del poble en pes.

Els contribuents més destacats per la financiació de l'obra foren el Srs. Lluís Jové i Josep M^a. Vidal i Ribes, estieujants en la població i el demés es recollí en forma de donatius entre els veïns de la localitat, els quals encara anaren ajudant després de la inauguració. Camprodon amb reconeixença ha dedicat un carrer al Sr. Lluís Jové.

L'Hospital és regit per una junta que és renovable formada per persones de la Vila, la qual dóna comptes de manera pública, en el periòdic local, programes de festes majors, etc. perquè tothom sàpiga com s'inverteix el recollit.

L'Hospital consta de 20 llits parats i s'encarreguen de tots els serveis les monges de Sant Josep, les quals ho venen fent desde 1896 segons m'ha manifestat la superiora.

Disposa d'un quiròfan antiquat on s'hi han fet més d'una vegada intervencions quirúrgiques. Va tenir raig X fins al temps de la nostra guerra civil però actualment no en té, ni tampoc altres tipus de serveis. El quiròfan serveix per a fer primeres

cures i si el cas ho requereix el ferit és traslladat a altres centres més adequats.

Durant la nostra guerra civil de l'any 1936 al 39 Camprodon fou declarada ciutat sanitària per a recuperació de malalts i ferits. L'Hospital va veure arribar i acollir molts metges acompanyats d'auxiliars sanitaris per atendre als lesionats i continuar la seva cura.

Essent insuficient l'edifici nou per acollir tants malalts s'habilitaren els hotels de la Vila Rigat i Güell i alguna casa com la de la vídua Carulla (ca'n Roig). Era freqüent veure per Camprodon persones amb braços i cames enguixats, cares malaltisses que es passejaven pel poble i nombroses persones forasteres que els anaven a visitar.

Acabada la nostra guerra i mentre durava la Mundial que la va seguir fora de les nostres fronteres, i durant el període posterior en que els maquis tenien organitzades incursions travessant la frontera, continuaren estacionades moltes tropes i l'Hospital continuà atenent als soldats cuidats pel metge Josep Badia i Brandia, el meu oncle-avi. En l'Hospital s'atenien malalties i ferides simples però quan es tractava de casos més complicats eren evacuats a hospitals militars més preparats.

Quan es retiraren els destacaments l'Hospital va tornar a decaure com a institució hospitalària tornant a quedar convertit en asil de vells i desvalguts. Continua tenint els 20 llits parats que actualment són per asilats de la comarca, que per sort són pocs, quina manutenció i medicines corren a càrrec de la Junta que governa l'Hospital. També hi ha residents que es paguen ells l'estada i altres que la paga la Seguretat Social. En realitat, doncs, torna a fer d'hospederia.

Com aquest edifici ha quedat petit i insuficient per les necessitats i tècniques actuals, s'ha proposat fer una ampliació del mateix sobre les terres de la seva propietat. L'Ajuntament i la Junta que regeix l'Hospital han donat a conèixer un pla d'obres i es d'esperar que a no tardar Camprodon compti amb una institució sanitària suficient per atendre les necessitats locals que surgen.

CONCLUSIONS

- 1º. A Camprodon es parla d'Hospital, institució dotada d'edifici, personal d'assistència i capital de sosteniment com a menys desde el segle XIII.
- 2º. L'Hospital ha tingut diverses radicacions.
- 3º. Aquesta institució ha funcionat sempre d'acord amb l'època: Hospital-Hospederia; Hospital Militar, en cas de guerres; Hospital-Residència de malalts, en cas de pestes i persones desamparades, i Hospital-Asil, de vells.
- 4º. Va començar com hospederia i en Factualitat fa també d'hospederia.

- 5º Sembla que la principal font d'ingressos han sigut les donacions dels reis però principalment les dels veïns, que amb exemplar comportament, s'han fet càrrec de la beneficència del poble durant segles.

BIBLIOGRAFIA

- PABLO PARASSOL y PI, pbro. "San Juan de las Abadesas y su mayor gloria, el Santísimo Misterio. Reseña histórica". 1859.
- José Morer y Francisco Galí, pbro. "Historia de Camprodon" 1879.
- FRANCISCO MONTSALVATJE. "Colección Diplomática del Condado de Besalú". Tomos XI-XII-XIII-XIV-XV. 1902.
- FRANCISCO MONTSALVATJE. "Noticias Históricas" Vol. VI-1895.
- JUAN SAU SANTALÓ. "Topografía Médica de la Comarca de Camprodon". 1928.
- CARRERA I CANÓI. "Geografía general de Catalunya".
- F. SEVILLANO COLOM. "Inventario de pergaminos medievales de monasterios gerundenses". 1953.
- LLORENÇ BIRBA. "La Vall de Camprodon". 1961.